www.ccoo.cat

FULL INFORMATIU PER A DELEGATS I DELEGADES DE PREVENCIÓ

Exposició a productes cancerígens en el treball: Propostes per Identificar-los i per prevenir-los

Edició Novembre 2015

El càncer es un problema de salut de primer orde i les dades registrades confirmen que és la primera causa de mort en homes i la segona en dones. S'estima que almenys 1 de cada 10 morts per càncer té el seu origen en l'entorn laboral, però això no es reflecteix en les estadístiques oficials de les malalties professionals: Oficialment a Catalunya l'any 2015 (fins a octubre) s'ha registrat un cas de càncer professional. Des de CCOO ens preguntem, ¿on són la resta?

Reconèixer els danys que no s'han declarat, no és la solució, el mal ja està fet, però justament si no hi ha declaració ni reconeixement del mal, no podrem impulsar polítiques preventives en les empreses. L'exposició a agents cancerígens en l'entorn laboral, no forma part de la pràctica habitual de les activitats preventives dels serveis de prevenció ni de les empreses. El nostre objectiu sindical principal és la PREVENCIÓ: actuar sobre les causes, l'origen, que són els agents cancerígens presents en l'entorn laboral, per això disposem d'una campanya sindical Càncer Zero en el treball que disposa d'eines i materials per a l'acció en la empresa.

Malauradament, les polítiques públiques centren la prevenció del càncer exclusivament a incidir sobre les conductes de les persones, hàbits de vida, alimentació, obesitat, ... quan l'evidència científica situa que la causa del càncer per raons ambientals i fonamentalment pel exposició laboral , és la responsable de major nombre de casos i l'àmbit d'intervenció més efectiu s'hauria de centrar en l'entorn laboral, és a dir intervenint sobre l'origen: Els agents cancerígens, identificant i eliminant l'exposició a aquests riscos laborals.

L'objectiu d'aquest full informatiu és donar elements per sensibilitzar sobre la presència d'agents cancerígens en l'entorn laboral i donar eines per a la seva identificació i prevenció a través dels drets de consulta, informació, proposta i participació dels delegats/ades de prevenció.

Amb el finançament de:

FUNDACIÓN PARA LA PREVENCIÓN DE RIESGOS LABORALES

Acción AT-75/2014

Disponible la versió en castellà a: http://www.ccoo.cat/salutlaboral

COMENÇAR PEL PRINCIPI ..... Aclarint conceptes:

El càncer té, en la majoria dels casos, un origen multi causal. Entre les causes s'inclouen els factors genètics i els factors de tipus social: socioeconòmics, laborals i ambientals El càncer és causat per alteracions en el material genètic de les cèl·lules. En el cas d'exposicions laborals, el temps que transcorre entre l'exposició al cancerigen i la manifestació del càncer pot variar entre uns pocs anys i fins a 30-40 anys.

¿Quines són les principals causes?

Aquí ens referim als factors de risc (agents cancerígens) laborals i ambientals, factors que són prevenibles. Els cancerígens laborals poden tenir diferents orígens:

- Agents químics: derivats del petroli, metalls (Cr, Ni, Cd, ...), amiant, sílice
- Agents físics: radiacions ionitzants (raigs X), radiacions ultraviolades.
- Agents biològics: virus de l'hepatitis B, hepatitis C ...
- Organització del treball: treballs a torns que impliquen l'alteració dels cicles circadians.

(Per a una relació més completa d'agents cancerígens, veure Annex I de la guia per a la campanya sindical del càncer zero disponible al web www.cancerceroeneltrabajo.ccoo.es/cancercero/).

¿Com ens afecten?

Els agents cancerígens poden afectar al nostre organisme per diferents vies:

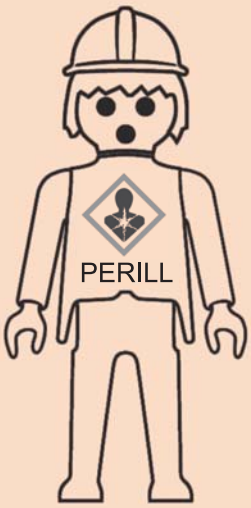

- **Al respirar** gasos, vapors, fums, pols (Com el sílice) i boires (àcids forts com el sulfúric).
- **Per menjar o beure** al lloc de treball on la pell, el menjar, o els coberts han estat en contacte amb cancerígens.

  Recorda que l'art. 6 del RD 665/1997 D'agents cancerígens, prohibeix menjar en les zones de treball on existeixi aquest risc.
- **A través de la pell** per contacte amb substancies cancerígenes.
- **Exposició:** a radiacions ionitzants naturals(llum solar) o artificials (raigs X).
- **Per objectes punxants**, agulles contaminades.

Els coneixements científics actuals no permeten fixar un valor límit d'exposició que sigui segur (per sota dels quals no existeixi risc) per als agents cancerígens

L'exposició a cancerígens ha de ser de nivell zero.

COM ES CONCRETA L'EXPOSICIÓ AL CÀNCER EN L'ENTORN LABORAL?

CAREX
És un sistema d'informació que estima el nombre de treballadors exposats a cancerígens de la IARC per sectors d'activitat i per CCAA.
Carex-ESP:
http://www.istas.net/web/abreenlace.asp?idenlace=2630
Carex-AUT:
http://www.istas.net/web/abreenlace.asp?idenlace=3995
Jornada sobre el CAREX-CAT:
http://goo.gl/bezkbi
S'ha previst una web i aplicació informàtica per a la consulta interactiva a la base de dades.

Podem conèixer l'exposició dels treballadors a agents cancerígens laborals (a nivell estatal, autonòmic i per activitats econòmiques) gràcies al sistema d'estimació Carex (carcinogen Exposure). Segons aquest, a Espanya el 2004 havia 5.002.736 treballadors exposats a cancerígens, és a dir el 25,4% de la població laboral. A Catalunya, una investigació va evidenciar que les estimacions basades en el Carex ESP 2007 podien diferir de la realitat, així que es va veure necessari desenvolupar el sistema Carex-CAT, amb dades pròpies de Catalunya, per a poder realitzar intervencions preventives més eficaces.

Aquest estudi ha estimat que a Catalunya hi ha 310.000 treballadors exposats.

Les exposicions més freqüents a Catalunya corresponen a:

- **Radiació solar**
- **Treball a torns**
- **Fums de motor diesel**
- **Sílice cristal·lina**
- **Radó**
- **HAP (Hidrocarburs Aromàtics Policíclics)**

Quins agents cancerígens poden estar presents en el teu lloc de treball?

El primer que necessitem **és Identificar els agents cancerígens en els llocs de treball** (físics, químics, biològics) en cadascun dels processos productius i en els llocs de treball.

A TENIR EN COMPTE

• L'exposició a agents cancerígens és desigual: depèn del tipus de contracte, el gènere, la jornada, el torn, etc., ha de ser conegut pels treballadors perquè estiguin alerta i puguin informar-nos.

• En molts casos pot ser que l'exposició als agents cancerígens no es percebi com un risc per les següents raons:

- En nombrosos casos, els càncers es detecten al cap dels anys, i per tant la relació entre els danys i les condicions de treball no es poden establir fàcilment.
- Pot ser que els treballadors afectats ja no estiguin en l'empresa.

Cal anar amb compte de no deixar cap situació de risc per identificar i pensar que els agents cancerígens poden:

a) Generar-se durant el procés o després d'una acció mecànica; per exemple, pols de fusta dura, fums de soldadura.

b) Entrar al procés productiu com a matèries primeres o productes auxiliars, o ser un producte intermedi del procés o un subproducte que es converteix en residu o emissió, o fins i tot ser al producte final.

c) Ser utilitzats o generar-se amb ocasió de treballs de neteja, manteniment, proves, etc.

Què podem fer per identificar cancerígens QUÍMICS?

Els 433 agents cancerígens reconeguts (Grup 1 i Grups 2A i 2B) per la IARC aproximadament la meitat són cancerígens laborals. La Classificació d'Agents cancerígens segons la IARC.

Nivel de certeza	IARC[1]
Segur	Grup 1
Probable	Grup 2A
Possible	Grup 2B

Busca els agents cancerígens químics amb les categories de perill i frases de risc que són presents en la teva empresa. Demana informació de les Fitxes de Seguretat Química de la teva empresa i situa l'alerta sobre les següents:

RD 363 / 1995[2]	Reglamento 1272 / 2008[3]
Categoria 1: R45, R49 y R46 (mutàgens)	Categoria 1A: H350 y H350i
Categoria 2: R46 y R49	Categoria 1B: H350 y H340
Categoria 3: R40 y R68 (mutàgens)	Categoria 2: H351 y H341

Què podem fer per identificar cancerígens FÍSICS?

Dins d'aquests agents cancerígens que poden causar càncer, trobem les radiacions ionitzants i no ionitzants.

Radiaciones no ionizants:

Radiació ultraviolada (UV):	Què podem fer?
Radiació UV natural: La exposició solar	Evitar les hores de major exposició: fer els descansos a l'ombra, treballar a l'ombra, roba de protecció que eviti l'exposició, utilitzar cremes solars a les zones del cos que estiguin exposades.
Radiació UV artificial: llums UV, aparells de raigs UVA, aparells d'esterilització, fototeràpia, etc.	Recollir tota la informació sobre els equips (RD 1215/1997), com l'espectre en què emet la radiació, fitxes tècniques dels equips, tipus i espectre de la radiació, zones exposades, característiques de l'emplaçament dels equips. Entre aquests equips ens trobem: fotocopiadores, làmpades fluorescents, espectrofotòmetres, llums germicides i aparells de soldadura.

Dins de la radiació no ionitzant trobem els camps electromagnètics (baixes freqüències, Radiofreqüència: telefonia mòbil, 3G, 4G, microones: wifi) classificats com a cancerígens 2B per la IARC, encara que no hi ha consens sobre la seva perillositat s'ha d'aplicar **el principi de precaució**.

Radiacions ionitzants:

	Què podem fer?
Equips aplicacions mèdiques (aparells de raigs X, radioteràpia)	Recollir informació sobre els equips, documentació tècnica sobre els mateixos, instruccions de treball, tipus d'equip, radiació que emet, espectre, aïllament de la mateixa i de la zona, informació sobre l'emplaçament dels aparells, autoritzacions, llicències, controls dosimètrics de les zones. A part dels equips, podem trobar-nos també amb residus radioactius.
Equips industrials (instal·lacions nuclears, radioluminescència, laboratoris)	

[1] Agència Internacional d'Investigació sobre Càncer.

[2] Reial Decret 363/1995, sobre classificació, envasat i etiquetatge de substàncies perilloses.

[3] Reglament (CE) nº 1272/2008, sobre classificació, etiquetatge i envasament de substàncies i mescles.

Què podem fer per identificar cancerígens BIOLÒGICS?

Com estableix el RD 664/1997:

• Caldrà determinar la naturalesa dels agents (hepatitis B, virus de la immunodeficiència humana, virus del papil·loma humà, Schistosoma haematobium),

• Si hi ha manipulació intencionada o no intencionada.

• Via de transmissió de cada un dels agents, facilitat d'infecció i tota la informació possible sobre tots els agents de manera específica.

• Es podrà recollir informació també derivada de l'avaluació de riscos, protocols de treball, mètodes d'assaig i procediments.

Què podem fer per identificar cancerígens de la ORGANITZACIÓ DEL TREBALL?

Parlem dels treballs torns[4] que implica l'alteració de ritmes circadians, o sigui amb torn de nit.

• Incloure en els convenis que els llocs afectats pels horaris nocturns han de ser estudiats per millorar les seves condicions de salut, ergonomia, ritmes, pauses, temps de treball, etc.

• Com pensar el treball nocturn mitjançant una reducció significativa de la jornada a l'anticipació de l'edat de jubilació.

• Cal establir mesures per eliminar el risc i, si no és possible, reduir-lo al mínim mitjançant el redisseny dels sistemes de torns i de la durada dels mateixos o l'ajust de les tasques i períodes de descans en les hores nocturnes. La reducció de l'exposició a aquest risc hauria d'incloure el càlcul total de la vida laboral.

Per facilitar la identificació dels cancerígens presents en els llocs de treball per part dels delegats i delegades de prevenció, s'ha elaborat una fitxa de recollida d'informació inclosa en l'Annex 4 de la guia sindical de càncer zero a la feina.

COM PREVENIR-LO

La mesura de prevenció més eficaç és l'eliminació del risc, un principi poc practicat.

L'únic nivell d'exposició segur és el nivell zero

Existeixen multitud d'alternatives[5] als agents cancerígens (en els processos de neteja, en l'agricultura per als plaguicides, en la composició de les pintures i tints, etc.), així com possibilitats de canvi i metodologies en els processos productius.

Les orientacions d'algunes polítiques i desenvolupaments tècnics en aquesta direcció. Per exemple: les polítiques d'eliminació de cancerígens a Holanda i Suècia, impuls de la química verda, el desenvolupament de l'automòbil elèctric, la política europea d'autorització i restricció de les substàncies més perilloses (Reglament REACH), entre altres.

[4] Per coneixer mes els riscos per a la salut consulta els diversos articles del nº46 de la revista PorExperiencia http://www.porexperiencia.com/articulo.asp?num=46&pag=09&titulo=Trabajo-a-turnos

[5] Consulta el portal Subsport sobre substitució de productes químics http://www.istas.net/web/abretexto.asp?idtexto=3736

QUÈ PODEM FER A LA NOSTRA EMPRESA ?

ACCIÓ SINDICAL A L'EMPRESA

Hi ha cancerígens en el lloc de treball?

Identificar els agents cancerígens:
- Etiquetes
- Condicions de treball
- Avaluació de riscos
- FDS
- Drets informació dels treballadors sobre els danys

Informar els treballadors:
- Fulls informatius
- Cartells
- Xerrades

Preparar un Pla d'Acció Sindical:
Objectius:
QUÈ:
- Eliminació i/o substitució dels cancerígens.
- Adopció de mesures preventives i higièniques.
- Formació adequada dels treballadors i treballadores.
- Vigilància de la salut dels treballadors/es exposats.

COM:
- Informar i sensibilitzar els treballadors i treballadores.
- Identificar els agents cancerígens presents en els llocs de treball: Revisió de l'avaluació de riscos.
- Informació a l'empresa.
- Negociació d'un pla d'eliminació o substitució de cancerígens.

Objectius i resultats:
- Eliminació o substitució de cancerígens.
- Millors mesures de control.
- Clàusules en la negociació col·lectiva.

Fes-ne el seguiment i en cas d'incompliment **RECLAMA**

NEGOCIACIÓ COL·LECTIVA

- Compromís de terminis per a l'eliminació dels agents cancerígens presents en els processos productius
- Protocol de compres de materials i substàncies que inclogui l'obligatorietat de consulta al CSS i/o delegats de prevenció
- Compromís de no fer ús en el futur de maquinària, materials o productes que suposin l'exposició a cancerígens

Però sempre, recorda que el sindicat és la teva eina i que si necessites suport per a qualsevol de les actuacions que vulguis fer a la teva empresa, pots comptar amb els responsables de salut laboral de la teva federació o territori i a través d'ells amb el suport del Gabinet Higia salut i Treball. Pots trobar les Dades de contacte en http://www.ccoo.cat/salutlaboral **Qui Som**